

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за вересень 2020 року

Зміст

1. Щодо надання згоди на вчинення акціонерним товариством значного правочину	4
2. Щодо отримання орендарем згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого майна для його приватизації	6
3. Щодо продовження договору оренди нерухомого майна	9
4. Щодо сплати орендарем витрат на утримання орендованого майна	11
5. Щодо підтвердження факту відмови покупця від прийняття та оплати товару	13
6. Щодо визначення в договорі строку нарахування штрафних санкцій	17
7. Щодо нарахування та сплати збору за зберігання вантажів	19
8. Щодо розрахунку індексу інфляційних збитків	23
9. Щодо коригування та оформлення повторних актів про використану електричну енергію для виставлення коригуючого рахунку	26
10. Щодо звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження	28
11. Щодо виконання судового рішення	30
12. Щодо можливості надання судового захисту за позовною вимогою про зобов'язання укласти договір у певній редакції	32
13. Щодо стягнення заборгованості за кредитним договором	36

Перелік уживаних скорочень

- ГК України – Господарський кодекс України
- ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України
- ЗК України – Земельний кодекс України
- КГС ВС – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
- ОП КГС ВС – об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
- ЦК України – Цивільний кодекс України

1. Щодо надання згоди на вчинення акціонерним товариством значного правочину

При прийнятті рішення про надання згоди на вчинення значного правочину (його схвалення) слід виходити з даних останньої оприлюдненої фінансової звітності на момент вчинення такого правочину, а не з тієї, яка буде оприлюднена в майбутньому, хоч і в установлені для цього строки.

Ринкова вартість майна, що є предметом значного правочину, визначається з урахуванням ПДВ.

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА-1 до Закритого акціонерного товариства "АТП-2361" (далі – ЗАТ "АТП-2361") про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовні вимоги обґрунтовані порушенням порядку реалізації права ОСОБА-1 вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому простих акцій.

ЗАТ "АТП-2361", заперечуючи проти позову, стверджував таке: у ОСОБА-1 відсутні підстави вимагати здійснення обов'язкового викупу акцій, оскільки рішенням зборів не надавалася згода на вчинення товариством значного правочину, а приймалося рішення щодо наступного схвалення вчиненого правочину; предмет правочину не ділився, оскільки весь цілісний майновий комплекс не відчужував, а за окремими договорами купівлі – продажу було відчужено лише 865/100 його частин; загальна вартість відчуженого майна не перевищувала 25 % вартості активів акціонерного товариства за даними останньої річної фінансової звітності.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 06.08.2020 рішення Господарського суду Черкаської області від 17.12.2019, яким позовом задоволено повністю, залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Вирішуючи питання про правильне застосування у подібних правовідносинах норми пункту 4 частини першої статті 2 та частини другої статті 70 Закону України "Про акціонерні товариства", КГС ВС виходив з такого.

Значний правочин – правочин (крім правочину з розміщення товариством власних акцій), учинений акціонерним товариством, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової звітності (пункт 4 частини першої статті 2 Закону України "Про акціонерні товариства").

Відповідно до абзацу першого частини другої статті 70 зазначеного Закону якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, рішення про надання згоди на вчинення такого правочину приймається загальними зборами за поданням наглядової ради.

За частиною третьою статті Закону України "Про акціонерні товариства" наглядова рада або загальні збори акціонерів, якщо утворення наглядової ради не передбачено статутом акціонерного товариства (у процесі створення товариства – установчими зборами), затверджує ринкову вартість майна (включно з цінними паперами), визначену відповідно до частин першої і другої цієї статті. Затверджена вартість майна не може відрізнятись більше ніж на 10 відсотків від вартості, визначеної оцінювачем. Якщо затверджена ринкова вартість майна відрізняється від вартості майна, визначеної відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність, наглядова рада або загальні збори акціонерів, якщо утворення наглядової ради не передбачено статутом акціонерного товариства (у процесі створення товариства – установчими зборами), повинна мотивувати своє рішення.

Згідно з визначенням, наведеним в Національному стандарті № 1, затвердженому постановою КМУ від 10.09.2003 № 1440, ринкова вартість – це вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна сторона діяла із знанням справи, розсудливо та без примусу. У звіті про оцінку майна та у висновку про вартість об'єкта оцінки оцінювач відображає факт про включення або невключення до ринкової вартості суми податку на додану вартість. Оціночні процедури, пов'язані з визначенням ринкової вартості, здійснюються з урахуванням включення або невключення до неї суми податку на додану вартість (абзац перший пункту 17 Національного стандарту).

КГС ВС погодився з висновком суду першої інстанції, що відповідно до абзацу першого частини другої статті 70 Закону України "Про акціонерні товариства" ринкова вартість майна, що є предметом значного правочину, визначається з урахуванням ПДВ.

Щодо вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, КГС ВС зауважив, що згідно з пунктами 4, 5 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою КМУ від 28.02.2000 № 419 (у редакції, що діяла на момент вчинення правочину), передбачено, що датою подання фінансової звітності для підприємства вважається день фактичної її передачі за належністю, а у разі надсилання її поштою – дата одержання адресатом звітності, зазначена на штампелі підприємства зв'язку, що обслуговує адресата. Річна фінансова звітність повинна бути подана не пізніше 28 лютого наступного за звітним року.

Беручи до уваги те, що в абзаці першому частини другої статті 70 Закону України "Про акціонерні товариства" відсутнє застереження щодо врахування вартості активів за даними фінансової звітності акціонерного товариства за останній рік, що передує вчиненню правочину, а річна фінансова звітність повинна бути подана не пізніше 28 лютого наступного за звітним року, КГС ВС погоджується з висновком суду першої інстанції, що якщо значний правочин вчиняється до 28 лютого поточного року і, відповідно, підприємство не виконало

свого обов'язку щодо подання фінансової звітності за минулий рік, то вартість активів для цілей цього Закону визначається за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, яка була подана згідно з пунктом 4 згаданого Порядку.

Отже, з метою дотримання порядку, встановленого для прийняття рішення про надання згоди на вчинення значного правочину (його схвалення), слід виходити з даних останньої оприлюдненої фінансової звітності на момент вчинення такого правочину, а не з тієї, яка буде оприлюднена в майбутньому, хоч і в установлені для цього строки.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.09.2020 у справі № 925/1224/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91466069>

2. Щодо отримання орендарем згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого майна для його приватизації

Надання орендодавцем згоди після здійснення орендарем невід'ємних поліпшень орендованого майна до прийняття рішення про його приватизацію не суперечить положенням Законів України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", "Про приватизацію державного і комунального майна" і Порядку надання орендарю згоди орендодавця державного майна на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого державного майна, затвердженого наказом Фонду державного майна України від 25.05.2018 № 686

КГС ВС розглянув справу за позовом першого заступника керівника Житомирської місцевої прокуратури в інтересах держави до Житомирської міської ради, виконавчого комітету Житомирської міської ради, третя особа – Фізична особа – підприємець Хоруженко О. В. (далі – ФОП Хоруженко О. В.), про визнання незаконними та скасування рішень виконавчого комітету Житомирської міської ради в частині надання Фізичній особі-підприємцю згоди на здійснення невід'ємних поліпшень нежитлового приміщення та приватизацію цього приміщення і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

15.12.2015 між Житомирською міською ради в особі директора комунального підприємства "Агентство з управління майном" (орендодавець) та ФОП Хоруженком О. В. (орендар) укладено договір оренди нежитлового приміщення.

18.07.2018 ФОП Хоруженко О. В. (третя особа) звернувся до КП "Регулювання орендних відносин" із заявою про надання дозволу на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого нежитлового приміщення. Рішенням виконавчого комітету Житомирської міської ради від 01.08.2018 № 788 надано згоду на здійснення невід'ємних поліпшень та встановлено, що компенсація орендарю невід'ємних поліпшень зараховується при приватизації приміщень; рішенням від 18.12.2018

№ 1303 вирішено приватизувати спірне нежитлове приміщення шляхом викупу орендарем ФОП Хоруженко О. В. із зарахуванням вартості невід'ємних поліпшень.

Рішенням Господарського суду Житомирської області від 23.04.2020, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 08.07.2020, у задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 11 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", який 07.03.2018 втратив чинність на підставі Закону України від 18.01.2018 № 2269-VIII, викуп застосовується щодо об'єктів малої приватизації, які не продано на аукціоні, за конкурсом, а також у разі, якщо право покупця на викуп об'єкта передбачено законодавчими актами.

Статтею 182 зазначеного Закону передбачені особливості приватизації окремих груп об'єктів. Зокрема, у разі прийняття рішення про приватизацію орендованого державного майна (будівлі, споруди, нежитлового приміщення) орендар одержує право на викуп такого майна, якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менш як 25 відсотків ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання для цілей оренди майна.

Частиною другою статті 18 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" встановлено, що орендар одержує право на викуп орендованого майна (будівлі, споруди, нежитлового приміщення) за ціною, визначеною за результатами його незалежної оцінки, якщо виконується кожна з таких умов:

орендарем здійснено поліпшення орендованого майна, які неможливо відокремити від відповідного об'єкта без заподіяння йому шкоди, в розмірі не менш як 25 відсотків ринкової вартості майна, визначеної суб'єктом оціночної діяльності для цілей оренди майна; орендар отримав письмову згоду орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень, які надають йому право на приватизацію майна шляхом викупу; невід'ємні поліпшення виконані в межах трирічного строку з дати визначення ринкової вартості майна для цілей укладання договору оренди або для цілей продовження договору оренди; здійснення і склад невід'ємних поліпшень, у тому числі невід'ємний характер поліпшень, підтверджені висновком будівельної експертизи, а вартість невід'ємних поліпшень, підтверджених висновком будівельної експертизи, визначена суб'єктом оціночної діяльності; орендар належно виконує умови договору оренди, відсутня заборгованість з орендної плати; договір оренди є чинним на момент приватизації.

Надання згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень здійснюється відповідно до Порядку надання орендарю згоди орендодавця державного майна на здійснення невід'ємних поліпшень орендованого державного майна, затвердженого наказом Фонду державного майна України від 25.05.2018 № 686 (далі – Порядок № 686).

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ФОП Хоруженко О. В. (орендар) здійснив невід'ємні поліпшення в орендованому нежитловому приміщенні до прийняття виконавчим комітетом Житомирської міської ради оскаржуваного рішення № 788.

Тобто положення частини другої статті 18 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" і Порядку № 686, як і положення статті 182 Закону України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", який втратив чинність, встановлюють, що передумовою приватизації об'єкта оренди шляхом викупу, зокрема, є умова щодо отримання письмової згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень орендарем.

Водночас КГС ВС зауважив, що зі змісту наведених положень не вбачається імперативної вимоги щодо попереднього отримання орендарем письмової згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень.

Отже, з огляду на системний аналіз змісту статей 11, 182 Закону України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", частини другої статті 18 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" і Порядку № 686, які регулюють спірні правовідносини, та встановлених судами фактичних обставин справи колегія суддів дійшла висновку, що оскільки законодавством не передбачено, попереднього отримання орендарем письмової згоди орендодавця на здійснення невід'ємних поліпшень, як і виконання робіт щодо невід'ємних поліпшень нерухомого майна лише після прийняття рішення про приватизацію цього майна, то норми статей 11, 182 Закону України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", частини другої статті 18 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" і Порядку № 686 у подібних правовідносинах щодо врахування проведених робіт як невід'ємних поліпшень орендованого майна, до надання згоди на їх проведення орендодавцем та прийняття рішення про приватизацію цього майна слід застосовувати таким чином:

"Надання орендодавцем згоди орендарю уже після здійснення останнім невід'ємних поліпшень орендованого майна свідчить про подальше схвалення радою невід'ємних поліпшень, як і виконання робіт щодо невід'ємних поліпшень орендованого майна до прийняття рішення про приватизацію цього майна, не суперечать положенням Закону України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" і Порядку № 686".

КГС ВС не погодився з доводами скаржника про те, що ФОП Хоруженко О. В. не набув права на приватизацію, оскільки орган місцевого самоврядування на час здійснення поліпшень у січні 2017 року не приймав рішень щодо приватизації спірного нежилого приміщення з огляду на те, що положеннями Закону України "Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" та Порядку № 686 не містять такої вимоги.

Зважаючи на викладене, КГС ВС залишив без змін рішення Господарського суду Житомирської області від 23.04.2020 та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 08.07.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.09.2020 у справі № 906/967/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91785473>

3. Щодо продовження договору оренди нерухомого майна

Помилково ототожнювати правовий інститут пролонгації договору оренди нерухомого майна (продовження договору на той самий строк і на тих самих умовах), який реалізується внаслідок мовчазної згоди сторін договору, та правовий інститут продовження договору оренди на новий строк внаслідок реалізації переважного права добросовісного орендаря, сутністю якого є укладення договору оренди на новий строк, а не його автоматичне поновлення.

Зазначені правові інститути є взаємовиключними, оскільки реалізація орендарем переважного права є можливою тільки у разі припинення дії попереднього договору оренди і суть такої реалізації зводиться до надання добросовісному орендарю переваги перед іншими особами на рівних запропонованих орендодавцем умовах договору оренди.

КГС ВС розглянув справу за первісним позовом обласного комунального підприємства "Фармація" (далі – ОКП "Фармація") до Фізичної особи – підприємця Філон Марі Костянтинівни (далі - ФОП Філон М.К) про зобов'язання звільнити та повернути нежитлове приміщення та за зустрічним позовом ФОП Філон М.К до ОКП "Фармація" про визнання договору оренди продовженим на той самий строк і на тих саме умовах, окрім суми базової орендної плати і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ОКП "Фармація" та ФОП Філон М.К. укладено договір оренди приміщення від 01.10.2016 зі строком дії до 01.09.2019. Пунктом 12.5 договору передбачено однією з підстав припинення договору закінчення строку, на який його було укладено.

25.07.2019 ФОП Філон М.К. до ОКП "Фармація" направлено лист з повідомленням про намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди на новий строк і запропоновано власну базову орендну плату. 27.09.2019 ОКП "Фармація" було направлено ФОП Філон М.К з вимогою повернути приміщення у зв'язку з закінченням строку договору оренди. У газеті "Зоря" від 04.09.2019 № 36 опубліковано оголошення про проведення 27.09.2019 конкурсу на право укладання договору оренди нерухомого майна. За результатами проведення конкурсу оголошено переможця ПП «Полюс Віта».

Первісний позов мотивований невиконанням відповідачем обов'язку зі звільнення приміщення після закінчення строку дії договору оренди. Зустрічний

позов мотивований належним виконанням своїх зобов'язань за договором оренди та своєчасне повідомлення орендаря про намір скористатися переважним правом на укладення договору на новий строк.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 24.02.2020, залишеним без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 13.07.2020 первісний позов задоволений, у задоволенні зустрічного позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зауважив, що зміст як зустрічного позову, так і касаційної скарги свідчить про помилкове ототожнення відповідачем правового інституту пролонгації договору оренди нерухомого майна (продовження договору на той самий строк і на тих самих умовах), врегульованого положеннями статті 764 ЦК України, частини другої статті 17 Закону України «Про оренду державного і комунального майна» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, далі – № 2269), який реалізується внаслідок мовчазної згоди сторін договору, та правового інституту продовження договору оренди на новий строк внаслідок реалізації переважного права добросовісного орендаря (стаття 777 ЦК України та частина третя статті 17 Закону № 2269), сутністю якого є укладення договору оренди на новий строк, а не його автоматичне поновлення.

Зазначені правові інститути є взаємовиключними, оскільки реалізація орендарем переважного права є можливою тільки у разі припинення дії попереднього договору оренди і суть такої реалізації зводиться до надання добросовісному орендарю переваги перед іншими особами за рівних запропонованих орендодавцю умов договору оренди.

Так, ФОП Філон М.К., стверджуючи про порушення переважного права на укладення договору, заявляє зустрічну позовну вимогу про визнання договору продовженим на той самий строк, на тих самих умовах (окрім суми орендної плати), тобто просить суд вирішити спір щодо автоматичного продовження дії попереднього договору оренди.

Натомість суди попередніх інстанцій встановили обставину припинення дії договору оренди у зв'язку із закінченням строку, на який його було укладено та своєчасним запереченням орендодавця проти продовження дії договору, що означає втрату орендарем права на автоматичну пролонгацію договору.

Що ж до переважного права орендаря на укладення договору на новий строк, то судами встановлено, що він повідомив орендодавця про намір скористатися таким правом, визначивши прийнятною для себе суму орендної плати. Проте, як встановлено судом, такий намір орендар не реалізував з урахуванням визначених Законом №2269 особливостей укладення договору оренди, оскільки не взяв участі у конкурсі на право оренди спірного нежитлового приміщення, хоча про проведення такого конкурсу був обізнаний. При цьому переможцем конкурсу була запропонована сума орендної плати, що значно перевищує суму орендної плати, запропоновану відповідачем у повідомленні.

Відповідно до усталених правових висновків ВС порушення переважного права орендаря, яке підлягає захисту відповідно до статті 3 ЦК України, відбуватиметься при укладенні договору оренди:

- з новим орендарем при отриманні письмового повідомлення попереднього орендаря про намір реалізувати переважне право;

- у випадку недосягнення згоди щодо плати за новим договором та інших умов договору з іншим наймачем на більш сприятливих умовах та укладення з ним договору на тих самих умовах, які запропоновані попереднім наймачем при реалізації переважного права;

- укладення договору з новим орендарем за умови, що підставою відмови попередньому орендарю у поновленні договору оренди було повідомлення орендодавця про необхідність використовувати об'єкт оренди для власних потреб.

Проте за обставинами цієї справи не вбачається порушення позивачем переважного права відповідача на укладення договору оренди.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив без змін постанову Центрального апеляційного господарського суду від 13.07.2020 і рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 24.02.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.09.2020 у справі № 904/5126/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91589617>

4. Щодо сплати орендарем витрат на утримання орендованого майна

За відсутності в договорі оренди погодження порядку сплати (відшкодування) та розміру внесків на утримання будинку, прибудинкової території і недосягнення між орендарем та ОСББ згоди щодо укладення окремого договору на оплату внесків обов'язок зі сплати таких платежів має власник приміщень - орендодавець, для якого положення статуту та рішення загальних зборів ОСББ є обов'язковими відповідно до закону.

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Житомирський міський інформаційний центр" (далі – ТОВ "Житомирський міський інформаційний центр") до об'єднання співвласників багатоквартирного будинку "Житичи" (далі – ОСББ "Житичи") про спонукання до укладення договору на відшкодування житлово-комунальних послуг і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На виконання умов договору оренди нежитлових приміщень від 20.03.2019, укладеного між Комунальним підприємством "Регулювання орендних відносин" Житомирської міської ради (орендодавець) та ТОВ "Житомирський міський інформаційний центр" (орендар), останнім було направлено ОСББ "Житичи" пропозицію про укладання договору на відшкодування житлово-комунальних послуг з визначенням суми витрат на утримання об'єкта оренди. ОСББ "Житичи"

надіслано орендареві претензію, в якій висловлено заперечення проти укладення договору в запропонованій редакції, оскільки зборами ОСББ встановлено інший розмір внеску на утримання будинку.

Рішенням Господарського суду Житомирської області від 24.12.2019, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 06.04.2020, у позові відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 15 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" та частини першої статті 7 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" співвласник зобов'язаний, зокрема виконувати рішення статутних органів, прийняті у межах їхніх повноважень; своєчасно і в повному обсязі сплачувати належні внески і платежі.

Згідно з частиною другою статті 10 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" до повноважень зборів співвласників належить прийняття рішень з усіх питань управління багатоквартирним будинком, у тому числі про визначення переліку та розміру витрат на управління багатоквартирним будинком.

Отже, прийняті відповідно до статуту рішення загальних зборів об'єднання з питань управління багатоквартирним будинком є обов'язковими для усіх власників квартир (нежитлових приміщень) у багатоквартирному будинку, які одночасно є співвласниками спільного майна такого будинку та зобов'язані його утримувати відповідно до прямої норми статті 322 ЦК України та частини другої статті 7 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку".

У зв'язку з цим рішення загальних зборів ОСББ "Житичі", у тому числі про визначення переліку та розміру витрат на управління багатоквартирним будинком, є обов'язковими для Житомирської міської ради, як власника нежитлових приміщень, який в силу прямої норми законом несе тягар утримання належного йому майна та зобов'язаний виконувати прийняті відповідно до статуту рішення ОСББ.

Що ж до орендаря зазначених приміщень – ТОВ "Житомирський міський інформаційний центр", то частиною четвертою статті 12 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" дійсно передбачено, що зобов'язання зі здійснення витрат на управління багатоквартирним будинком у разі здачі в найм (оренду) квартир та/або нежитлових приміщень державної або комунальної власності несуть наймачі (орендарі) таких квартир та/або приміщень.

У той же час КГС ВС констатує, що визначаючи зобов'язання орендарів зі здійснення витрат на управління багатоквартирним будинком, чинне законодавство не визначає механізму реалізації такого зобов'язання, у тому числі механізму захисту прав об'єднання співвласників, зокрема не встановлює для ОСББ права примусового стягнення відповідних коштів з орендарів у судовому порядку, передбачаючи таке право лише щодо співвласників майна

(частина шоста статті 13 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку").

За таких обставин КГС ВС дійшов висновку про те, що з урахуванням приписів статті 511 ЦК України, прийняті відповідно до статуту рішення ОСББ "Житичі" є обов'язковими тільки для співвласників майна багатоквартирного будинку та самі по собі не встановлюють жодних зобов'язань для осіб, які не є власниками приміщень в такому будинку, у тому числі для орендарів нерухомого майна.

Зважаючи на загальні підстави виникнення цивільних прав та обов'язків (стаття 11 ЦК України), відповідні правовідносини щодо сплати орендарем витрат на управління будинком мають бути врегульовані або шляхом укладення окремого договору між орендарем та ОСББ, або шляхом встановлення обов'язку орендаря з відшкодування відповідних витрат власнику приміщення (орендодавцю) безпосередньо в умовах договору оренди нерухомого майна. Тобто обов'язок орендаря зі сплати (відшкодування) внесків на утримання будинку та прибудинкової території у розмірі, встановленому рішенням ОСББ, виникає тільки у разі передбачення такого обов'язку в умовах укладеного ним правочину (договору) з власником майна або з об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку.

У цьому випадку умовами договору оренди від 20.03.2019 № 290 не встановлено обов'язку орендаря ТОВ "Житомирський міський інформаційний центр" з відшкодування орендодавцю (власнику майна) понесених останнім витрат на утримання об'єкта оренди у розмірі, встановленому рішенням ОСББ.

Ураховуючи викладене, КГС ВС змінив мотивувальну частину судових рішень першої та апеляційної інстанцій, виключивши з них висновки про те, що положення статуту та рішення загальних зборів ОСББ "Житичі" є обов'язковими для орендарів приміщень у багатоквартирному будинку. В іншій частині судові рішення залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.09.2020 у справі № 906/884/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91319996>

5. Щодо підтвердження факту відмови покупця від прийняття та оплати товару

Оскільки чинне цивільне законодавство не передбачає, в якій формі та якими саме діями має підтверджуватися факт відмови покупця від прийняття та оплати товару, то за умови існування встановлених законом правових підстав відмова покупця від прийняття та оплати товару може проявлятися у юридично значимих діях покупця, спрямованих на фактичне повернення поставленого товару, і такі дії мають вчинятися покупцем у межах строку, визначеного договором для приймання товару, без попереднього чи одночасного письмового повідомлення покупцем продавця про таку відмову, що, як наслідок, виключає настання обов'язку покупця оплатити товар, який знаходиться у фактичному розпорядженні продавця

КГС ВС розглянув справу за первісним позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Промелектроніка" (далі – ТОВ "Промелектроніка") до Державного

підприємства "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон" (далі – ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон") про стягнення заборгованості за поставлений товар згідно з договором та за зустрічним позовом ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон" до ТОВ "Промелектроніка" про стягнення штрафних санкцій за договором і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

12.09.2017 між ТОВ "Промелектроніка" (постачальник) та ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон" (покупець) укладено договір, за умовами якого постачальник зобов'язується передати, а покупець – прийняти й оплатити продукцію на умовах, передбачених цим договором.

На виконання умов договору ТОВ "Промелектроніка" здійснило поставку продукції, а підприємство прийняло її, що підтверджується видатковими накладними, які підписані сторонами без зауважень та заперечень.

Судами попередніх інстанцій встановлено такі фактичні обставини: 1) у зв'язку з невідповідністю номенклатурного номера виробів паспорт частину товару було повернуто постачальнику за накладною на підставі вимоги ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон" про заміну, направленої на електронну адресу; 2) продукцію позивач поставив не у повному обсязі; 3) внаслідок прострочення поставки ТОВ "Промелектроніка" всього визначеного специфікацією товару підприємство на підставі частини першої статті 615 ЦК України та пункту 7.3 договору поставки скористалося правом на односторонню відмову покупця від подальшого приймання продукції (в частині непоставленого (повернутого, але не заміненого товару)), про що постачальник отримав лист-повідомлення ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон".

Факт наявності заборгованості на день звернення ТОВ "Промелектроніка" з позовом до суду (07.08.2018) підтверджується також актом звірки взаємних розрахунків від 11.05.2018.

Позовна заява обґрунтовується простроченням виконання покупцем зобов'язання з оплати поставленої продукції за договором поставки. Зустрічна позовна заява аргументована порушенням товариством строків поставки продукції, визначених договором поставки, та порушенням зобов'язання з поставки товару належної якості.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 рішення Господарського суду Сумської області від 31.01.2020 скасовано та ухвалено нове рішення. Провадження у справі у частині стягнення з ДП "Конотопський авіаремонтний завод "Авіакон" на користь ТОВ "Промелектроніка" суми основного боргу закрито. Первісні позовні вимоги задоволено частково.

ОЦІНКА СУДУ

Переглядаючи в касаційному порядку зазначені судові рішення, КГС ВС погодився з твердженням скаржника ТОВ "Промелектроніка" про відсутність на теперішній час висновку ВС щодо питання застосування норм права (статей 599, 692 ЦК України) у подібних правовідносинах стосовно того, чи є належним чином

проведене виконання зобов'язання у випадку, якщо постачальником було здійснено поставку товару, строк на приймання продукції завершився, покупцем не заявлено про відмову від прийняття товару, докази поставки неякісного товару відсутні, однак у подальшому такий товар направлено постачальнику і прийнято ним, і чи виникає у покупця обов'язок з оплати за поставлений товар.

Відповідно до статті 599 ЦК України зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

Частиною четвертою статті 692 ЦК України передбачено, що в разі якщо покупець відмовився прийняти та оплатити товар, продавець має право за своїм вибором вимагати оплати товару або відмовитися від договору купівлі-продажу.

З наведеною нормою кореспондується положення частини четвертої статті 690 ЦК України, якою встановлено що в разі, що якщо покупець без достатніх підстав зволікає з прийняттям товару або відмовився його прийняти, продавець має право вимагати від нього прийняти та оплатити товар або має право відмовитися від договору купівлі-продажу.

Водночас колегія суддів зауважує, що право вимагати прийняття та оплати товару продавець може реалізувати лише у тих випадках, коли покупець відмовляється від прийняття товару без достатніх правових підстав, передбачених статтями 666, 670, 672, 678, 686 ЦК України тощо.

При цьому чинне цивільне законодавство чітко не визначає, в якій формі та якими саме діями має підтверджуватися факт відмови покупця від прийняття та оплати товару.

Наведене не виключає наявності підстав вважати, що відповідна відмова може бути виражена і в діях покупця щодо фактичного повернення поставленого товару без попереднього письмового повідомлення продавця про таку відмову.

Так, за змістом положень частини першої статті 671 і частин першої, третьої статті 672 ЦК України якщо за договором купівлі-продажу переданням підлягає товар у певному співвідношенні за видами, моделями, розмірами, кольорами або іншими ознаками (асортимент), продавець зобов'язаний передати покупцеві товар в асортименті, погодженому сторонами. Якщо продавець передав товар в асортименті, що не відповідає умовам договору купівлі-продажу, покупець має право відмовитися від його прийняття та оплати, а якщо він вже оплачений, – вимагати повернення сплаченої за нього грошової суми. У разі відмови від товару, асортимент якого не відповідає умовам договору купівлі-продажу, або пред'явлення вимоги про заміну цього товару покупець має право відмовитися від оплати цього товару, а якщо він вже оплачений, – вимагати повернення сплаченої за нього грошової суми.

За встановлених судами обставин справи КГС ВС погоджується з висновком апеляційного суду про те, що з урахуванням повернення покупцем постачальнику частини товару (6 підшипників) і невиконання постачальником обов'язку з подальшої поставки цього товару, помилковими є твердження ТОВ "Промелектроніка" про те, що його зобов'язання з поставки цього товару

є виконаним належним чином і остання накладна датована 21.12.2017, а отже 10-денний строк на оплату поставленої продукції закінчився 03.01.2018.

У зв'язку з цим КГС ВС наголошує, що, зазначаючи про відсутність висновку ВС щодо вищезазначеного питання застосування норм права (статей 599, 692 ЦК України) у подібних правовідносинах, скаржник помилково не враховує як змісту положень статей 599, 615, 672, 692 ЦК України в їх сукупності, так і встановлених судами під час розгляду цієї справи обставин фактичної відмови покупця від прийняття частини поставленої продукції шляхом вчинення дій з її повернення постачальнику, а також подальшої належним чином оформленої відмови підприємства у квітні 2018 року від зобов'язання за договором поставки.

Отже, із системного аналізу змісту статей 599, 615, 672, 692 ЦК України, які регулюють спірні правовідносини, та встановлених судами фактичних обставин справи колегія суддів дійшла висновку, що оскільки чинне законодавство не передбачає, в якій формі та якими саме діями має підтверджуватися факт відмови покупця від прийняття та оплати товару, норми статей 599, 692 ЦК України у подібних правовідносинах в аспекті встановлення наявності/відсутності виникнення у покупця обов'язку з оплати товару в разі здійснення поставки товару, який у подальшому було повернуто постачальнику і прийнято ним, слід застосовувати так:

"За умови існування передбачених законом достатніх правових підстав відмова покупця від прийняття та оплати товару може проявлятися у юридично значимих діях покупця, спрямованих на фактичне повернення поставленого товару, і такі дії мають вчинятися покупцем у межах строку, визначеного договором для приймання товару, без попереднього чи одночасного письмового повідомлення покупцем продавця про таку відмову, що виключає настання обов'язку покупця оплатити товар, який знаходиться у фактичному розпорядженні продавця".

Ураховуючи викладене, КГС ВС зауважив, що наведена скаржником підстава касаційного оскарження, передбачена пунктом 3 частини другої статті 287 ГПК України, отримала своє підтвердження під час касаційного провадження, оскільки на теперішній час відсутній висновок ВС щодо застосування норм статей 599, 692 ЦК України у подібних правовідносинах, проте наведені обставини виключають скасування оскаржуваної постанови з цієї підстави.

КГС ВС зазначив, що суд апеляційної інстанції, дослідивши зібрані у справі докази в їх сукупності, дійшов правильного висновку про наявність підстав для часткового задоволення первісного і зустрічного позовів, у зв'язку з чим постанову Північного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.09.2020 у справі № 920/618/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91652980>

6. Щодо визначення в договорі строку нарахування штрафних санкцій

Сторони мають право визначити у договорі не лише інший строк нарахування штрафних санкцій, який обчислюється роками, місяцями, тижнями, днями або годинами, а взагалі врегулювати свої відносини щодо нарахування штрафних санкцій на власний розсуд, зокрема можуть право пов'язувати період нарахування пені з подією, яка має неминуче настати (фактичний момент оплати)

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Промелектроніка» (далі – ТОВ «Промелектроніка») до державного підприємства «Одеський авіаційний завод» (далі – ДП «Одеський авіаційний завод») про стягнення коштів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

02.02.2016 ТОВ «Промелектроніка» як постачальником та ДП «Одеський авіаційний завод» як покупцем укладено договір № 22/МТЗ–16 (далі – договір), за яким постачальник зобов'язався передати, а покупець прийняти й оплатити продукцію.

Відповідно до пункту 7.2 договору, в разі порушення більш ніж на 30 календарних днів строку оплати продукції, покупець сплачує постачальникові пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ, що діяла у період нарахування пені, від суми заборгованості. Згідно з пунктом 7.6 договору неустойка (штраф, пеня), штрафні санкції за цим договором нараховуються протягом усього періоду порушення.

У зв'язку з простроченням ДП «Одеський авіаційний завод» виконання грошового зобов'язання за договором ТОВ «Промелектроніка» заявлено до стягнення з відповідача заборгованості (пеня, 3% річних, інфляційні втрати).

Постановою Південно - західного апеляційного господарського суду від 17.07.2020 рішення місцевого господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про часткове задоволення позову. Суд дійшов висновку, що розрахунок пені позивача є методологічно правильним, проте він є хибним у зв'язку з включенням в період нарахування пені прострочення оплати за кожною накладною після сплину 6 місяців від дати, коли оплата мала бути здійснена (позивачем помилково не застосовано у розрахунку пені приписи частини шостої статті 232 ГК України). У зв'язку з цим обґрунтованим є нарахування пені в меншій сумі ніж визначено в позовних вимогах. Судом зменшено суму неустойки на 50% відповідно до приписів частини третьої статті 551 ЦК України, частини першої статті 233 ГК України.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом положень частин четвертої і шостої статті 231 ГК України у разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. Розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній,

визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг). Штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

Відповідно до частини шостої статті 232 ГК України нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

Наведеною нормою встановлено період часу, за який нараховується пеня і який не повинен перевищувати шести місяців від дня, коли відповідне зобов'язання мало бути виконано; законом або укладеним сторонами договором може бути передбачено більшу або меншу тривалість цього періоду. Його перебіг починається із дня, наступного за останнім днем, у який зобов'язання мало бути виконано, і початок такого перебігу не може бути змінений за згодою сторін.

Установивши розмір, термін і порядок нарахування штрафних санкцій за порушення грошового зобов'язання, законодавець передбачив також і право сторін врегулювати ці відносини у договорі. Тобто сторони мають право визначити у договорі не лише інший строк нарахування штрафних санкцій, який обчислюється роками, місяцями, тижнями, днями або годинами (частина перша статті 252 ЦК України), а взагалі врегулювати свої відносини щодо нарахування штрафних санкцій на власний розсуд (частина третя статті 6 ЦК України), зокрема можуть пов'язувати період нарахування пені з подією, яка має неминуче настати (фактичний момент оплати).

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про відсутність підстав для задоволення позову в частині стягнення пені за період прострочення грошового зобов'язання понад шість місяців від дня, коли відповідне зобов'язання мало бути виконано, є помилковим.

Ураховуючи викладене, КГС ВС скасував постанову Південно - західного апеляційного господарського суду від 17.07.2020 в частині вирішення спору про стягнення пені та ухвалив нове рішення у скасованій частині.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.09.2020 у справі № 916/1777/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91466015>

7. Щодо нарахування та сплати збору за зберігання вантажів

Збір за зберігання вантажу у вагонах незалежно від місця їх затримки, якщо вона сталася з вини одержувача, залізницею нараховується за весь період затримки понад термін безоплатного користування за регульованим тарифом за фактом затримки вагонів, що слідують за адресою одержувача.

Збір за зберігання вантажів, у тому числі збільшений до двократного розміру, сплачується незалежно від місця затримки вантажів (на станції призначення чи на підходах до неї, якими можуть бути проміжні станції, на прикордонних, припортових станціях, тощо), коли доставка вантажу на станцію призначення є ускладненою з вини одержувача (відправника)

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Акціонерного товариства "Українська залізниця" в особі регіональної філії "Придніпровська залізниця" (далі – АТ "Українська залізниця в особі регіональної філії "Придніпровська залізниця") до Публічного акціонерного товариства "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь" (далі – ПАТ "ЗМК "Запоріжсталь") про стягнення плати за користування вагонами і прийняв постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між АТ "Українська залізниця в особі регіональної філії "Придніпровська залізниця" та ПАТ "ЗМК "Запоріжсталь" як власником колії укладено договір про експлуатацію залізничної під'їзної колії. У лютому 2019 року відповідно до перевізних накладних залізницею прийнято до перевезення вагони на адресу одержувача ПАТ "ЗМК "Запоріжсталь". Наказом від 03.02.2019 на шляху прямування були затримані вагони з вантажем, про що Придніпровською залізницею складений акт затримки вагонів. За увесь час затримки вагонів на підходах до станції призначення з вини вантажовласника нарахована плата за користування вагонами.

ПАТ "ЗМК "Запоріжсталь" зобов'язання зі сплати нарахованої плати за користування вагонами та збору за зберігання вантажу (в тому числі у двократному розмірі) не виконав, у зв'язку з чим АТ "Українська залізниця в особі регіональної філії "Придніпровська залізниця" звернулося до суду про стягнення з відповідача зазначеної заборгованості.

Рішенням Господарського суду Запорізької області, залишеним без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 04.03.2020, позовні вимоги задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 119 Статуту залізниць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 № 457 (далі – Статут залізниць), за користування вагонами і контейнерами залізниці вантажовідправниками, вантажоодержувачами, власниками під'їзних колій, портами, організаціями, установами, громадянам-суб'єктами підприємницької діяльності вноситься плата. Порядок визначення плати за користування вагонами (контейнерами) та звільнення вантажовідправника від зазначеної плати у разі

затримки забирання вагонів (контейнерів), що виникла з вини залізниці, встановлюється Правилами. Зазначена плата вноситься також за час затримки вагонів на станціях призначення і на підходах до них в очікуванні подання їх під вивантаження, перевантаження з причин, що залежать від вантажоодержувача, власника залізничної під'їзної колії, порту, підприємства. За час затримки на коліях залізниці вагонів, що належать підприємствам чи орендовані ними, стягується 50 відсотків зазначених розмірів плати.

Отже, за період фактичного використання суб'єктами господарювання вагонів та/або контейнерів залізниці для перевезення вантажів вноситься плата. До періоду використання вагонів (контейнерів) включається час затримки (простою) вагонів на станціях призначення і на підходах до них в очікуванні подання їх під вивантаження, перевантаження з причин, що залежать від вантажоодержувача, власника залізничної під'їзної колії, порту, підприємства. Звільнення від такої плати може відбуватися лише у разі затримки забирання вагонів (контейнерів), що виникла з вини залізниці.

Тож при розгляді спору про стягнення залізницею плати за користування вагонами (контейнерами) до предмета доказування належить доведення позивачем належними, допустимими і достатніми доказами факту використання вагонів (контейнерів) для перевезення вантажів замовника послуг з перевезення у відповідний період, а у разі якщо сталася затримка вагонів на станціях призначення і на підходах до них (якими можуть бути проміжні станції) в очікуванні подання їх під вивантаження, перевантаження, – надання доказів того, що така затримка була спричинена саме з вини вантажоодержувача (власника залізничної під'їзної колії, порту, підприємства).

Усі завантажені вагони, а також порожні вагони, що належать підприємствам, організаціям, портам, установам, громадянам або орендовані ними і знаходяться на станціях та на підходах до них в очікуванні подавання під вантажні або інші операції з причин, які залежать від вантажовласника, є такими, що перебувають у користуванні вантажовласника.

Облік затриманих на підходах вагонів здійснюється станцією, на якій вони простоюють, на підставі акта про затримку вагонів, що складається станцією. Усі дані, зазначені в цьому акті, передаються станцією у повідомленні про затримку вагонів до інформаційно-обчислювального центру залізниці та на станцію призначення. Станція призначення інформує вантажовласника про затримку вагонів з його вини, передаючи йому копію повідомлення про затримку вагонів не пізніше двох годин після його отримання (телефонограмою, телеграфом, поштовим зв'язком, через посильних, факсом або іншим способом, установленим начальником станції за погодженням з вантажовласником).

Загальний час, за який вноситься вантажовласником плата залізниці за користування вагонами, включає час затримки вагонів з його вини та час перебування їх у безпосередньому розпорядженні вантажовласника. Час до 30 хвилин не враховується, час 30 хвилин і більше враховується як повна година. Причини, які є підставою для нарахування плати за користування вагонами

в разі затримки їх на підходах до припортових станцій призначення, зазначаються в актах про затримку вагонів.

Підпунктом 14.2.1 пункту 14.2 Інструкції з руху поїздів і маневрової роботи на залізницях України, затвердженої наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 31.08.2005 № 507, визначено, що приймання поїздів на станцію має проводитись тільки на вільні колії, які призначені для цього технічно-розпорядчим актом станції. Наявність тимчасово вільних колій на станції – це звичайний виробничий процес роботи станції, передбачений нормами Статуту залізниць.

Отже, на станції призначення, крім зайняття колій під технологічними операціями з вагонами, має бути забезпечено і наявність вільних колій, що визначається технічно-розпорядчим актом станції та не спростовує вини відповідача, якщо він допустив скупчення вагонів на станції призначення внаслідок бездіяльності у їх забиранні.

З огляду на встановлені судами обставини прийняття позивачем до перевезення вагонів з вантажем, адресованим відповідачу, на станції Рядова для їх перевезення до станції призначення Запоріжжя-Ліве, затримання спірних вагонів позивачем на шляху прямування на станції Нижньодніпровськ за наказом залізниці із складенням акта про затримку вагонів форми ГУ-23а № 3 від 03.02.2019 у зв'язку із скупченням на станції призначення вагонів, які прибули на адресу відповідача раніше, внаслідок їх неприйняття відповідачем та несвоєчасним вивільненням колій від адресованого йому вантажу, тобто з вини відповідача-вантажодержувача, колегія суддів ОП КГС ВС погоджується з висновками місцевого та апеляційного судів про обґрунтованість позовних вимог залізниці про стягнення з відповідача плати за користування вагонами за весь час використання спірних вагонів залізниці, у тому числі за період затримки вагонів позивачем з вини відповідача.

Обов'язок щодо сплати збору за зберігання вантажів покладається на одержувача (вантажодержувача, вантажовласника) у разі, якщо ним було допущено прострочення у вивезенні вантажу з місця загального користування в межах терміну безоплатного користування, та у разі затримки залізницею вантажів у вагонах з вини одержувача незалежно від місця затримки зі спливом терміну безоплатного зберігання (пункти 5 та 8 Правил зберігання вантажів, затверджених наказом Мінтранспорту України від 21.11.2000 № 644 (далі – Правила зберігання вантажів)).

За встановлених судами обставин справи та з огляду на правове регулювання порядку нарахування залізницею (позивачем) збору за зберігання вантажу, що перевозився у вагонах, затриманих на підходах до станції призначення з вини одержувача (відповідача), ОП КГС ВС погоджується з висновками оскаржуваних судових рішень про наявність підстав для стягнення з відповідача збору за зберігання вантажу у вагонах залізниці за час їх затримки на станції прямування у заявленому позивачем розмірі.

Отже, законодавцем не обмежено можливості застосування такої господарської санкції залежно від певного місця затримки вагонів з вини вантажоодержувача.

Правовий аналіз зазначених положень Статуту залізниць (пункт 36) та Правил зберігання вантажів (пункт 8) дає підстави для висновку, що збір за зберігання вантажів, у тому числі збільшений до двократного розміру, сплачується незалежно від місця затримки вантажів (на станції призначення та на підходах до неї, на прикордонних, припортових станціях тощо), коли доставка вантажу на станцію призначення є ускладненою з вини одержувача (відправника).

Отже, нарахування одержувачу збору за зберігання вантажу у вагонах незалежно від місця їх затримки за весь період затримки понад термін безоплатного користування здійснюється залізницею за регульованим тарифом за фактом затримки вагонів, що прямують за адресою одержувача, якщо така затримка сталася з вини одержувача.

Водночас застосування залізницею до одержувача вантажу двократного розміру збору за зберігання вантажу в порядку пункту 36 Статуту залізниць допускається у разі виникнення ускладнень на станції, що зумовлені несвоєчасним вивантаженням і вивезенням вантажів зі станції, якщо такі ускладнення у роботі залізниці перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з бездіяльністю одержувача у вивезенні вантажу та звільненні під'їзних колій від вагонів, що надійшли на його адресу.

Застосування двократного розміру збору за зберігання вантажу є підвищеною мірою відповідальності, яка застосовується за умови створення вантажоодержувачем ускладнень на станції призначення з його вини. Диспозиція цієї норми пов'язує можливість застосування такої фінансово-господарської санкції саме зі створенням вантажоодержувачем ускладнень на станції призначення внаслідок несвоєчасного вивантаження вантажів, які прибули на цю станцію, вона не виключає можливості застосування такої підвищеної міри відповідальності щодо затриманих вагонів на під'їзних станціях по шляху прямування поїзда, якщо такі вагони не могли бути своєчасно доставлені на станцію призначення внаслідок ускладнень в роботі станції призначення з вини вантажоодержувача.

Пункт 36 Статуту залізниць як спеціальна норма, що визначає підвищену санкцію (можливість двократного нарахування збору за зберігання вантажу) за окреме порушення, допущене вантажоодержувачем (створення вантажоодержувачем ускладнень на станції призначення з його вини), не передбачає винятку із загального правила щодо можливості її застосування незалежно від місця затримки вагонів (на станції призначення чи на станціях, які є під'їзними на маршруті прямування вагонів).

Зважаючи на таке правове регулювання порядку та підстав застосування залізницею двократного розміру збору за зберігання вантажу, ОП КГС ВС вважає обґрунтованими висновки судів про застосування до відповідача двократного розміру збору за зберігання вантажу, що перевозився у вагонах, які були затримані залізницею на станції прямування, з огляду на встановлені судами обставини

виникнення з вини відповідача ускладнень у доставці вантажу у спірних вагонах на станцію призначення, яка у спірний період була зайнята іншими вагонами внаслідок несвоєчасного вивільнення відповідачем визначених умовами договору колій для розвантажувальних робіт від вагонів вантажоодержувача, що прибули на його адресу на станцію призначення раніше.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС залишила без змін постанову Центрального апеляційного господарського суду від 04.03.2020 та рішення Господарського суду Запорізької області від 03.12.2019.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.09.2020 у справі № 908/1795/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91808652>

8. Щодо розрахунку індексу інфляційних збитків

При зменшенні суми боргу внаслідок часткового виконання зобов'язання боржником сума погашення має відніматися не від суми основного боргу, який існував на початок розрахункового місяця, а від суми основного боргу, помноженої на індекс інфляції у цьому місяці (фактичної вартості грошей на кінець розрахункового місяця з урахуванням інфляційних процесів). Подальший розрахунок інфляційних збитків здійснюється з урахуванням саме проіндексованого залишку основного боргу за попередній місяць у тій самій послідовності (шляхом перемножування на індекс інфляції за наступний місяць та віднімання конкретної суми погашення боргу в новому розрахунковому місяці)

КГС ВС розглянув справу за позовом Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – АТ «НАК» «Нафтогаз України») до Приватного акціонерного товариства «Миколаївська теплоелектроцентраль» (далі – ПАТ «Миколаївська теплоелектроцентраль») про стягнення заборгованості за договором постачання природного газу і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між АТ «НАК» «Нафтогаз України» та ПАТ «Миколаївська теплоелектроцентраль» 27.09.2017 укладено договір постачання природного газу (далі – договір). Відповідно до пункту 8.2 договору в разі прострочення споживачем оплати згідно з пунктом 6.1 цього договору він зобов'язується сплатити постачальнику пеню в розмірі 15,3 % річних, але не більше подвійної облікової ставки НБУ, що діяла у період, за який нараховується пеня, розраховану від суми простроченого платежу за кожний день прострочення. Нарахування пені не здійснюється постачальником на суми оплат, проведені споживачем відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.2002 року № 256.

У зв'язку з простроченням виконання ПАТ «Миколаївська теплоелектроцентраль» грошового зобов'язання за договором, АТ «НАК» «Нафтогаз України» нараховано до стягнення пеню, 3% річних та інфляційні втрати.

Рішенням господарського суду Миколаївської області від 15.01.2020, яке залишено без змін постановою Південно - західного апеляційного господарського суду від 16.06.2020, позовні вимоги задоволено частково.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом касаційного оскарження стала правомірність відмови судами попередніх інстанцій у задоволенні позову в частині вимог про стягнення заявленої суми пені та інфляційних втрат.

КГС ВС дійшов висновку, що у розгляді цієї справи суди попередніх інстанцій реалізували надане право та зменшили розмір пені до 80% за наслідками оцінки обставин справи.

Водночас КГС ВС не погодився із здійсненим місцевим господарським судом перерахунком інфляційних втрат та висновком судів, що наданий АТ «НАК» «Нафтогаз України» розрахунок є помилковим, оскільки розрахунок інфляційних втрат на заборгованість у певні періоди помилково здійснено шляхом нарахування інфляції на інфляцію (індекс інфляції компанією розраховано із суми боргу вже з урахуванням інфляції у попередньому періоді).

Так, КГС ВС звернув увагу, що приписами статті 625 ЦК України передбачено розрахунок індексу інфляції не за окремі інтервали часу, а в цілому за увесь період прострочення і якщо індекс інфляції в окремі періоди є меншим за одиницю та має при цьому економічну характеристику «дефляція», то це не змінює його правової природи та не може мати наслідком пропуску такого місяця, оскільки протилежне зруйнує послідовність математичного ланцюга розрахунків, визначену Порядком проведення індексації грошових доходів населення.

Установлення компетентним органом (Кабінетом Міністрів України) механізму перемножування індексів інфляції за певний період для обрахування інфляційних збитків означає, що «вартість грошей з індексом інфляції за попередній період» є визначальною при індексації грошової суми за кожний наступний період. У математиці це називається «послідовність, утворена за певною закономірністю».

У судовій практиці часто виникають проблеми із застосуванням механізму розрахунку інфляційних збитків у випадку часткового помісячного погашення суми основного боргу. З огляду на таке КГС ВС вирішив за доцільне роз'яснити, що при зменшенні суми боргу у конкретному місяці «А» на певну суму (до прикладу 100 грн) до уваги береться сума боргу на початок розрахункового періоду «Х», помножена на індекс інфляції у цьому місяці (до прикладу, «i-1»), і від зазначеного добутку необхідно віднімати суму погашення (100 грн) Отже, у математичному викладі це можна відобразити такою формулою:

$$\text{«Х»} * \text{«i-1»} - 100 \text{ грн} = \text{«ЗБ»},$$

де «Х» – залишок боргу на початок розрахункового періоду, «i-1» – офіційно встановлений індекс інфляції у розрахунковому місяці та 100 грн. – умовна сума погашення боргу у цьому місяці, а «ЗБ» – залишок основного боргу з інфляційною складовою за цей місяць (вартість грошей з урахуванням інфляції у цьому місяці та часткового погашення боргу в цьому ж місяці).

А за наступний місяць базовою сумою для розрахунку індексу інфляції буде залишок боргу разом з інфляційною складовою за попередній місяць («ЗБ» відповідно до наведеної формули), який перемножується на індекс інфляції за цей місяць, і від зазначеного добутку має відніматися сума погашення боржником своєї заборгованості у поточному місяці (якщо таке погашення відбувалося).

Якщо погашення боргу не відбувалося декілька місяців підряд, то залишок основного боргу з інфляційною складовою за перший розрахунковий місяць такого періоду («ЗБ») перемножується послідовно на індекси інфляції за весь період, протягом якого не відбувалося погашення боргу, та ділиться на 100 %.

Для відокремлення інфляційних збитків за певний період від основної заборгованості від остаточного розрахунку основного боргу з інфляційною складовою, проведеного із застосуванням такої послідовності, необхідно відняти основний борг, який залишився непогашеним на кінець розрахункового періоду.

КГС ВС зазначив, що такий спосіб розрахунку інфляції за статтею 625 ЦК України з точки зору математичного підходу не є єдиним, але вбачається найбільш простим для застосування юристами.

Отже, при зменшенні суми боргу внаслідок часткового виконання зобов'язання боржником сума погашення має відніматися не від суми основного боргу, який існував на початок розрахункового місяця, а від суми основного боргу, помноженої на індекс інфляції у цьому місяці (фактичної вартості грошей на кінець розрахункового місяця з урахуванням інфляційних процесів). А подальший розрахунок інфляційних збитків здійснюється з урахуванням саме проіндексованого залишку основного боргу за попередній місяць у тій самій послідовності (шляхом перемножування на індекс інфляції за наступний місяць та віднімання конкретної суми погашення боргу у новому розрахунковому місяці).

Саме такому алгоритму нарахування інфляційних втрат відповідає розрахунок, наданий АТ «НАК «Нафтогаз України».

Ураховуючи вищевикладене, КГС ВС ухвалив нове рішення про задоволення позову в частині нарахованих позивачем інфляційних втрат і скасував рішення господарського суду Миколаївської області від 15.01.2020 та постанову Південно – західного апеляційного господарського суду від 16.06.2020 в частині відмови у стягненні інфляційних втрат.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.09.2020 у справі № 915/2095/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91786454>

9. Щодо коригування та оформлення повторних актів про використану електричну енергію для виставлення коригуючого рахунку

Враховуючи, що вимогами чинного законодавства та умовами договору жодного коригування та оформлення повторних актів про використану електричну енергію для виставлення коригуючого рахунку не передбачено, то у постачальника електричної енергії не має обов'язку складати повторні акти про використану електричну енергію, і відповідно він не є кредитором, що прострочив. У такому разі відсутні підстави для застосування до цих правовідносин положень частини четвертої статті 612, частини першої статті 613 ЦК України

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Акціонерної компанії "Харківобленерго" (далі – АТ "Харківобленерго") до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), Комунального підприємства "Харківводоканал" (далі – КП "Харківводоканал") про стягнення солідарно з відповідачів вартості електричної енергії; плати з компенсації перетікання реактивної енергії і прийняв постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між АТ "Харківобленерго" та КП "Харківводоканал" був укладений договір про постачання електричної енергії № 1.01 (далі – договір). Згідно з пунктом 5 додатка 2 договору остаточний розрахунок споживача за електричну енергію, спожиту протягом розрахункового періоду, здійснюється на підставі виставленого постачальником електричної енергії рахунка відповідно до даних про фактичне споживання електричної енергії, визначеного за показами розрахункових засобів обліку (або розрахунковим шляхом). Рахунок має бути оплачений споживачем протягом 5 операційних днів з дня його отримання.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 26.02.2020 залишено без змін рішення Господарського суду міста Києва від 05.12.2019, яким позов задоволено частково. Стягнуто з КП "Харківводоканал" на користь АТ "Харківобленерго" боргу за спожиту електричну енергію, в задоволенні позову до НКРЕКП відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що між сторонами у справі були складені акти про використану електричну енергію, однак неправильно розраховані суми, що підлягали оплаті споживачем.

Суди встановили, що позивачем правильно зроблено перерахунок розрахунку сум, які підлягають оплаті з належним класом споживання електроенергії. Після проведення перерахунку позивачем – КП "Харківводоканал" виставлені правильні рахунки на оплату нарахувань, у зв'язку з чим фактична сума нарахувань за спожиту електричну енергію зменшилася.

Відповідно до статті 611 ЦК України разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом.

Порушенням зобов'язання є невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання) (стаття 610 ЦК України).

Згідно з частиною першою статті 612 ЦК України боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.

При цьому суди встановили, що відповідно до умов договору, повторне складання актів про використану електричну енергію або внесення будь-яких виправлень до зазначених актів не передбачено.

Навпаки, відповідно до п. 10 додатка 2 до договору про постачання електричної енергії № 1.01 у випадку неправильного розрахунку сум, що підлягають оплаті споживачем, постачальник проводить перерахунок за весь період неправильного нарахування та відображає його в рахунку, який споживач отримує у відповідному розрахунковому відділі компанії до 6 числа наступного за розрахунковим місяцем та сплачує у порядку, визначеному пункту 5 цього додатку.

Тобто умовами договору жодного коригування та оформлення повторних актів про використану електричну енергію для виставлення коригуючого рахунку не передбачено.

Ураховуючи наведене, ОП КГС ВС погодилася з позицією судів попередніх інстанцій про те, що ні умовами договору, ні вимогами чинного законодавства жодного коригування та оформлення повторних актів про використану електричну енергію для виставлення коригуючого рахунку не передбачено.

Крім того, частиною четвертою статті 612 ЦК України встановлено, що прострочення боржника не настає, якщо зобов'язання не може бути виконане внаслідок прострочення кредитора.

Кредитор вважається таким, що прострочив, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не вчинив дій, що встановлені договором, актами цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких боржник не міг виконати свого обов'язку (частина перша статті 613 ЦК України).

Оскільки у позивача АТ "Харківобленерно" не має обов'язку складати повторні акти про використану електричну енергію, позивач не є кредитором, що прострочив

У зв'язку із зазначеним, ОП КГС ВС вважає, що відсутні підстави для застосування до правовідносин сторін у цій справі частини четвертої статті 612, частини першої статті 613 ЦК України.

Зважаючи на викладене, ОП КГС ВС дійшла висновку про залишення постанови Північного апеляційного господарського суду від 26.02.2020 та рішення Господарського суду міста Києва без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.09.2020 у справі № 910/4218/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91748131>

10. Щодо звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження

Ухилення від надіслання боржнику повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання і реєстрації в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження, а також недотримання 30-денного строку з моменту реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження вважаються порушеннями, які унеможливають подальше вчинення банком дій, спрямованих на звернення стягнення на предмет застави

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ" (далі – ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ") до Товариства з обмеженою відповідальністю "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ" (далі – ТОВ "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ"), за участі третьої особи – Публічного акціонерного товариства Акціонерний банк "Укргазбанк" (далі – ПАТ АБ "Укргазбанк") про стягнення грошових коштів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 15.08.2017 по 18.09.2017 між ТОВ "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ" і ПАТ АБ "Укргазбанк" укладено низку кредитних договорів, за якими відповідачу було відкрито кредитну лінію.

Для забезпечення виконання зобов'язань за зазначеними кредитними договорами 15.08.2017 між ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ" і ПАТ АБ "Укргазбанк" укладено договір № 2/2017-КЛ-Ю про заставу майнових прав (коштів за договором банківського строкового вкладу).

14.06.2019 у зв'язку з невиконанням ТОВ "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ" зобов'язань перед ПАТ АБ "Укргазбанк", реалізувало своє право заставодержателя та звернуло стягнення на предмет забезпечення – кошти на депозитному рахунку ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ". Відповідні відомості про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження (застави) до Державного реєстру обтяжень рухомого майна (далі – Державний реєстр) не внесено, що учасниками справи не заперечувалося під час розгляду справи.

Листом від 27.06.2019 ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ" звернулося до ТОВ "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ" з вимогою виконати взяті на себе зобов'язання за кредитними договорами протягом трьох банківських днів з моменту отримання цієї вимоги та перерахувати на поточний рахунок нового кредитора – ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ" кошти.

Причиною виникнення спору стало питання щодо наявності чи відсутності підстав для стягнення заборгованості з ТОВ "ПРИНТ ІНЖІНІРИНГ" як позичальника за кредитними договорами внаслідок списання з депозитного рахунку ТОВ "ВЕНТУРЕ ІНВЕСТ" як заставодавця, коштів за договором застави майнових прав від 15.08.2017.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 13.05.2020 рішення Господарського суду міста Києва від 15.01.2020 скасовано, ухвалено нове рішення про відмову в позові.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною першою статті 23 Закону України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) встановлено, що відповідно до забезпечувального обтяження обтяжувач має право в разі порушення боржником забезпеченого обтяженням зобов'язання або договору, на підставі якого виникло забезпечувальне обтяження, якщо інше не передбачено законом чи договором, одержати задоволення своєї вимоги за рахунок предмета обтяження в черговості згідно зі встановленим пріоритетом.

Звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження здійснюється на підставі рішення суду, виконавчого напису нотаріуса в порядку, встановленому законом, або в позасудовому порядку згідно із цим Законом. Обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження (стаття 24 Закону України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин)).

Обтяжувач, який має намір звернути стягнення на предмет забезпечувального обтяження в позасудовому порядку, зобов'язаний надіслати боржнику та іншим обтяжувачам, на користь яких встановлено зареєстроване обтяження, письмове повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання. Повідомлення надсилається одночасно з реєстрацією в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження (стаття 27 зазначеного Закону).

Тобто для звернення стягнення на предмет застави необхідно письмово повідомити боржника та зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження. Наведені вимоги є імперативними і не виконуються на розсуд стягувача.

Відповідно до частин другої статті 28 Закону України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) якщо протягом 30 днів з моменту реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження зобов'язання боржника, виконання якого забезпечене обтяженням, залишається невиконаним і в разі якщо предмет забезпечувального обтяження знаходиться у володінні боржника, останній зобов'язаний на вимогу обтяжувача негайно передати предмет обтяження у володіння обтяжувача. До закінчення процедури звернення стягнення обтяжувач зобов'язаний вживати заходи щодо збереження відповідного рухомого майна згідно з вимогами, встановленими статтею 8 цього Закону.

Отже, Закон України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" пов'язує подальші дії стягувача не лише з виконанням чи невиконанням боржником вимоги усунути порушення зобов'язання або передати предмет забезпечувального обтяження у володіння обтяжувачу, й установлює відповідний строк для такого виконання – протягом 30 днів, та пов'язує початок спливу цього строку з моментом реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження. Обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження.

Тобто ухилення від надіслання боржнику повідомлення про порушення забезпеченого обтяженням зобов'язання та реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження, а також недотримання 30-денного строку з моменту реєстрації в Державному реєстрі відомостей про звернення стягнення на предмет обтяження вважаються порушеннями, які унеможливають подальше вчинення банком дій, спрямованих на звернення стягнення на предмет застави.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що матеріали цієї справи не містять доказів того, що заставодержатель (третья особа у справі) дотримався зазначених імперативних вимог Закону України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" та умов договору застави, які згідно з положеннями статті 629 ЦК України є обов'язковими для виконання сторонами.

З огляду на викладене КГС ВС погодився з висновком суду апеляційної інстанції про помилковість висновку місцевого господарського суду про те, що позивач набув прав кредитора стосовно відповідача у зв'язку з погашенням ним заборгованості за кредитними договорами за рахунок застави, оскільки дії зі списання коштів з рахунку позивача вчинені банком як заставодержателем, з порушенням вищезазначених вимог законодавства та умов пунктів 4.2, 4.5 договору застави. Постанову Північного апеляційного господарського суду від 13.05.2020 у справі залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.09.2020 у справі № 910/11051/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91340985>

11. Щодо виконання судового рішення

Якщо за судовим рішенням саме боржник зобов'язаний вчинити певні дії, то це не означає, що у разі невиконання ним цього рішення воно не може бути виконано без його участі відповідно до абзацу другого частини третьої статті 63 Закону України "Про виконавче провадження". Хоч судове рішення і зобов'язує саме боржника вчинити певні дії, однак воно не є нерозривно пов'язаним з особою боржника та не унеможливає таке виконання без його участі шляхом вжиття державним виконавцем заходів примусового виконання цього рішення, з огляду

на встановлені судами обставини невиконання у добровільному порядку і вчинення перешкод у виконанні

КГС ВС розглянув справу за позовом Хмельницької міської ради до Приватного підприємства "Ультрасервіс" (далі – ПП "Ультрасервіс") про зобов'язання повернути земельну ділянку з приведенням її у попередній стан шляхом знесення об'єкта незавершеного будівництва і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27.01.2020 Хмельницька міська рада звернулася до Господарського суду Хмельницької області зі скаргою на дії Другого відділу державної виконавчої служби у м. Хмельницькому (далі – ВДВС), у якій просила поновити строк на подання скарги та скасувати постанову старшого державного виконавця ВДВС про закінчення виконавчого провадження. Скарга мотивована тим, що державний виконавець не вжив усіх необхідних дій, спрямованих на примусове виконання рішення, яким задоволено позовні вимоги до ПП "Ультрасервіс", у зв'язку з чим Хмельницька міська не може реалізувати свої права володіння, користування та розпорядження цим майном.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 10.06.2020 ухвалу Господарського суду Хмельницької області від 05.02.2020 скасовано; прийнято нове рішення, яким відмовлено в задоволенні скарги Хмельницької міської ради.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом частин першої-третьої статті 63 Закону України «Про виконавче провадження» повторне невиконання боржником рішення суду, яке може бути виконано без його участі, має наслідком надіслання державним виконавцем органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення, а також вжиття заходів примусового виконання рішення суду. Водночас у разі невиконання рішення суду, яке не може бути виконане без участі боржника, державний виконавець надсилає органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та виносить постанову про закінчення виконавчого провадження.

Суд апеляційної інстанції виходив, зокрема, з того, що неправомірні дії з боку виконавця відсутні, оскільки судові рішення неможливо виконати без участі ПП "Ультрасервіс" (боржника). На думку суду апеляційної інстанції, для виконання судового рішення і повернення земельної ділянки саме боржник має знести об'єкт незавершеного будівництва і привести ділянку в попередній стан шляхом здійснення відновлювальних та рекреативних заходів, а такі дії (етапи виконання виконавчого документа) без участі боржника є неможливими.

КГС ВС не погодився з цим висновком суду апеляційної інстанції про відсутність у діях державного виконавця порушень, оскільки та обставина, що саме ПП "Ультрасервіс" (боржник) за судовим рішенням зобов'язаний вчинити певні дії, не свідчить про те, що у разі невиконання цього рішення саме боржником, воно не може бути виконано без його участі відповідно до абзацу другого частини третьої

статті 63 Закону України «Про виконавче провадження», оскільки судове рішення хоч і зобов'язує саме боржника вчинити ці дії, однак не є нерозривно пов'язаним з особою боржника та не унеможлиблює виконання цього рішення без його участі шляхом вжиття державним виконавцем заходів примусового виконання, враховуючи встановлені судами обставини невиконання його у добровільному порядку та свідоме ухилення ПП "Ультрасервіс" від його виконання.

Установлена обов'язковість судового рішення, яке набрало законної сили, не дає підстав для висновку про можливість ставити його виконання в залежність від волевиявлення боржника або будь-яких інших осіб на вчинення чи невчинення дій щодо його виконання, оскільки це б нівелювало значення самого права звернення до суду як засобу захисту і забезпечення реального відновлення порушених прав та інтересів.

Ураховуючи що обставин, за яких судове рішення не може бути виконано без участі ПП "Ультрасервіс" (боржника), не встановлено, КГС ВС вважає необґрунтованими висновки суду апеляційної інстанції про правомірність винесеної державним виконавцем постанови про закінчення виконавчого провадження.

За результатами касаційного розгляду справи КГС ВС скасував постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 10.06.2020 та залишив у силі ухвалу Господарського суду Хмельницької області від 05.02.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.09.2020 у справі № 924/315/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91786495>

12. Щодо можливості надання судового захисту за позовною вимогою про зобов'язання укласти договір у певній редакції

Якщо позивач просить суд зобов'язати відповідача укласти договір у поданій ним редакції з посиланням на статтю 187 ГК України, то це означає звернення позивача про вступ у певні правовідносини – про визнання укладеним за рішенням суду договору в редакції, наданій позивачем, що відповідає вимогам частини другої статті 16 ЦК України та частини другої статті 20 ГК України і не вимагає зміни способу захисту цивільного права позивача згідно з статтею 5 ГПК України

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Державного підприємства "Адміністрація морських портів України" в особі відокремленого підрозділу – Одеської філії Державного підприємства "Адміністрація морських портів України" (далі – ДП "Адміністрація морських портів України") до Одеської митниці ДФС, третя особа – Регіональне відділення Фонду державного майна України по Одеській області про зобов'язання укласти договір про відшкодування експлуатаційних витрат у редакції, викладеній у позовній заяві і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Регіональним відділенням Фонду державного майна України по Одеській області та Одеською митницею ДФС (орендар) укладено договір оренди нерухомого майна від 03.12.2008, що належить до державної власності (далі – договір). Згідно з пунктом 5.9 договору, Одеська митниця ДФС зобов'язалася укласти з ДП "Одеський морський торговельний порт" (правонаступником якого є ДП "Адміністрація морських портів України") договір про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого майна та надання комунальних послуг.

ДП "Адміністрація морських портів України" супровідними листами від 13.09.2017, 16.03.2018 направило Одеській митниці ДФС для узгодження та підписання проекти договорів на відшкодування експлуатаційних витрат. На час розгляду справи в суді, договір на відшкодування експлуатаційних витрат на виконання пункту 5.9 договору не укладений.

Постановою від 20.02.2020 Південно-західний апеляційний господарський суд залишив без змін рішення Господарського суду Одеської області від 15.10.2019, яким відмовлено в задоволенні позову повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Законом в імперативному порядку визначено необхідність дотримання при укладенні договору оренди державного майна істотних умов, визначених Типовим договором оренди державного майна, розробленим та затвердженим Фондом державного майна України.

Пунктом 5.13 типового договору оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності, затвердженого наказом ФДМУ від 23.08.2000 № 1774 та чинним у новій редакції відповідно до наказу ФДМУ від 09.08.2007 № 1329, передбачено як істотну умову договору оренди обов'язок орендаря здійснювати витрати, пов'язані з утриманням орендованого майна, і протягом 15 робочих днів після підписання цього договору укласти з балансоутримувачем орендованого майна договір про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого майна та надання комунальних послуг орендарю.

Переддоговірний спір щодо укладення з балансоутримувачем орендованого державного майна договору про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого майна та надання комунальних послуг законодавцем віднесено до категорії переддоговірних спорів, укладення яких є обов'язковим в інших випадках, передбачених законом. Ухилення сторони договору оренди від прийнятих на себе зобов'язань, визначених договором оренди на підставі типового договору, затвердженого компетентним державним органом відповідно до вимог спеціального закону, надає право третій особі згідно зі статтею 511 ЦК України вимагати такого виконання зобов'язаною особою (орендарем) в судовому порядку. Отже, за частиною третьою статті 179 ГК України такі переддоговірні спори можуть розглядатися судами.

За змістом статей 11–15 Закону України «Про морські порти» до компетенції адміністрації морських портів України належить як надання комунальних послуг (послуг електропостачання, водопостачання та водовідведення) орендарям державного майна порту, переданого їй у відання, так і укладення договорів з відшкодування вартості наданих нею послуг, з урахуванням особливостей укладення та виконання договорів оренди об'єктів портової інфраструктури, що перебувають у державній власності, балансоутримувачем яких є адміністрація.

Судами встановлено, що ДП "Адміністрація морських портів України" як балансоутримувач орендованого Одеською митницею ДФС майна у липні 2018 року звернувся з позовом про зобов'язання укласти договір про відшкодування експлуатаційних витрат у певній редакції, яка була зазначена ним у резолютивній частині його позовної заяви, надавши при цьому докази дотримання загальної процедури укладення господарських договорів у порядку статті 181 ГК України.

Слово "зобов'язувати" в українській мові має декілька значень: накладати на кого-небудь якісь обов'язки, примушувати когось виконувати що-небудь; примушувати кого-небудь триматися, поводитися певним чином (Словник української мови в 11 томах, том 3, с. 675). Словосполученням "про зобов'язання укласти договір у певній редакції, наданій позивачем" позивач відобразив своє волевиявлення до вступу у зобов'язальні правовідносини з відповідачем на умовах запропонованої ним редакції договору та просив суд примусити відповідача до цього.

Як встановлено судами за змістом прохальної частини позовної заяви, позивач просив зобов'язати відповідача укласти договір на відшкодування експлуатаційних витрат у певній редакції, наведеній ним відповідно до статей 20, 179–181, 187 ГК України, тобто шляхом укладення договору за рішенням суду.

Отже, визначення позивачем предмета спору "про зобов'язання відповідача укласти договір у певній редакції" є письмовим волевиявленням позивача щодо вступу у зобов'язальні правовідносини шляхом укладення такого договору за рішенням суду про укладення договору відповідно до статті 187 ГК України.

Звернення до суду з вимогою про визнання договору укладеним у наданій позивачем редакції перебуває в межах способу захисту "про встановлення господарських правовідносин" відповідно до абзацу одинадцятого частини другої статті 20 та статті 187 ГК України і не вимагає застосування інших способів захисту судом, зокрема, за ініціативою суду в порядку, визначеному частиною другою статті 5 ГПК України.

Тож вимогу позивача про зобов'язання укласти договір у певній редакції у випадках, які допускають вирішення таких спорів судом, слід тлумачити як вимогу про визнання укладеним такого договору в судовому порядку у запропонованій позивачем редакції, що не суперечить способам захисту, визначеним пунктом 1 частини другої статті 16 ЦК України, та відповідає способам захисту, встановленим статтею 20 ГК України.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС не погоджується з висновками апеляційного суду про те, що позовна вимога, сформульована позивачем із застосуванням словосполучення "про зобов'язання укласти договір про відшкодування експлуатаційних витрат (водопостачання, водовідведення та тепlopостачання) у певній редакції", яка була зазначена позивачем у резолютивній частині його позовної заяви, є неналежним способом захисту позивачем свого цивільного права на укладення такого договору в судовому порядку у запропонованій ним редакції як така, що не відповідає загальному поняттю способів захисту, визначених статтею 16 ЦК України.

Зобов'язання відповідача щодо укладення такого договору було визначено за, зокрема, законом (відповідно частини другої статті 10 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" у редакції Закону № 2269, чинній на час розгляду спору місцевим судом, та Типового договору оренди індивідуально визначеного (нерухомого або іншого) майна, що належить до державної власності, затвердженого наказом ФДМУ № 1774 від 23.08.2000 у редакції наказу від 09.08.2007 № 1329, як нормативного акта, дотримання якого є обов'язковим за цим Законом). Зазначене в цілому також узгоджується з частиною сьомою статті 179 ГК України про укладення господарських договорів за правилами, встановленими ЦК України, з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Крім того, відповідно до пункту 5.9 договору Одеська митниця ДФС зобов'язалася здійснювати витрати, пов'язані з утриманням орендованого майна та укласти з балансоутримувачем орендованого майна договір про відшкодування витрат балансоутримувача на утримання орендованого майна та надання комунальних послуг орендарю.

ОП КГС ВС дотримується правової позиції про можливість надання особі судового захисту за позовною вимогою "про зобов'язання укласти договір у редакції, наданій позивачем відповідно до статті 187 ГК України" та не вбачає підстав для відступу від цієї правової позиції.

Реалізуючи визначене у статті 55 Конституції України право на судовий захист і звертаючись до суду, особа наводить у позові власне суб'єктивне уявлення про порушене право чи охоронюваний інтерес та спосіб його захисту, що не вимагає їх формулювання дослівно тими словосполученнями, які застосував законодавець у статті 16 ЦК України. Головним є змістовне наповнення обраного позивачем способу захисту, яке визначається судом з прийняттям до уваги його правових обґрунтувань.

Отже, якщо позивач просить суд зобов'язати відповідача укласти договір у поданій ним редакції з посиланням на статтю 187 ГК України, то це означає звернення позивача про вступ у певні правовідносини – про визнання укладеним за рішенням суду договору в редакції, наданій позивачем, що відповідає вимогам частини другої статті 16 ЦК України та частини другої статті 20 ГК України і не вимагає зміни способу захисту цивільного права позивача відповідно до статті 5 ГПК України.

Ураховуючи, що судами першої та апеляційної інстанцій були неправильно застосовані положення норми матеріального та процесуального права, ОП КГС ВС частково задовольнила касаційну скаргу ДП "Адміністрація морських портів України" та направила справу на новий розгляд до Господарського суду Одеської області.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.09.2020 у справі № 916/1423/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91973220>

13. Щодо стягнення заборгованості за кредитним договором

У разі зазначення у судовому рішенні про стягнення коштів в іноземній валюті з визначенням еквівалента такої суми у гривнях стягувачеві має бути перерахована вказана у резолютивній частині судового рішення сума в іноземній валюті, а не її еквівалент у гривнях.

У разі пред'явлення до позичальника вимоги в порядку частини другої статті 1050 ЦК України право кредитора нараховувати передбачені кредитним договором проценти за користування кредитом припиняється.

За період до прострочення боржника підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору та частини першої статті 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення підлягають стягненню річні проценти відповідно до частини другої статті 625 ЦК України як міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Не можна нараховувати інфляційні втрати на суму простроченого грошового зобов'язання, визначеного в іноземній валюті.

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства «Сбербанк» (далі – ПАТ «Сбербанк») до Приватного акціонерного товариства «Футбольний клуб «Чорноморець» (далі – ПАТ «ФК «Чорноморець») про стягнення заборгованості та зустрічним позовом ПАТ «ФК «Чорноморець» до ПАТ «Сбербанк» про внесення змін до договору про відкриття кредитної лінії і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ПАТ «Сбербанк» (банк) та ПАТ «ФК «Чорноморець» (позичальник) укладено договір про відкриття кредитної лінії від 05.07.2011 (далі – кредитний договір). Згідно з пунктом 1.1 кредитного договору банк відкриває позичальнику відновлювальну кредитну лінію в доларах США, що надалі іменується «кредитна лінія», та надає позичальнику кредитні кошти (надалі – кредит) у порядку і на умовах, визначених цим договором, а позичальник зобов'язується використати кредит на цілі, зазначені у пункті 1.5. цього договору, своєчасно та у повному обсязі сплачувати банку проценти за користування кредитом, а також повернути банку кредит у терміни, встановлені цим договором.

На виконання умов кредитного договору ПАТ «ФК «Чорноморець» частково повернуло кредит. Крім того, товариство не сплачувало нараховані йому банком проценти за користування кредитними коштами.

ПАТ «ФК «Чорноморець» вимоги банку від 23.06.2015 про дострокове повернення повної суми заборгованості за договором не задовольнило, заборгованість за кредитним договором не сплатило, що і стало підставою для звернення ПАТ «Сбербанк» до господарського суду із зазначеним позовом про стягнення з ПАТ «ФК «Чорноморець» кредитної заборгованості в доларах США, простроченої заборгованості щодо процентів за користування кредитом в доларах США, а також стягнення в гривнях пені за прострочення сплати кредиту та пені за прострочення сплати процентів за користування кредитними коштами.

Крім того, ПАТ «ФК «Чорноморець» листом від 27.07.2015 запропонувало ПАТ «Сбербанк» внести зміни до кредитного договору, зокрема в частині визначення ліміту кредитної лінії, відстрочення терміну дії кредитної лінії, незастосування штрафних санкцій, у зв'язку з істотною зміною обставин подальшого виконання кредитного договору, що спричинено зміною обставин у політичній та економічній ситуації в Україні. Підставою звернення з позовом про звернення із зустрічним позовом стало неотримання відповіді від ПАТ «Сбербанк» на зазначений лист від 27.07.2015.

Господарський суд Одеської області рішенням від 09.02.2016, залишеним без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 06.11.2018, задовольнив первісний позов частково, в задоволенні зустрічного позову відмовив повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо позовних вимог про стягнення заборгованості за кредитною лінією

Відповідно до статті 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. У разі відсутності іншої домовленості сторін проценти виплачуються щомісяця до дня повернення позики.

Отже, зобов'язання позичальника з повернення кредиту та сплати процентів є основним, а зобов'язання зі сплати штрафу та пені – додатковим до основного.

Умовами кредитного договору, зокрема пунктами 1.1, 6.1, 8.1, передбачено обов'язок відповідача як позичальника повернути кредит та сплатити відсотки за користування кредитними коштами у повному обсязі у терміни, встановлені кредитним договором та/або додатковими угодами до нього.

Згідно зі статтею 629 ЦК України договір є обов'язковим для виконання сторонами. Відповідно до статті 526 ЦК України зобов'язання повинно виконуватися належним чином.

Банк у спірних правовідносинах має право отримати належну йому суму коштів, а наявність судового рішення сама по собі не призводить до відновлення права, а лише спрямована на його захист, який має бути реалізований шляхом виконання такого рішення суду.

Суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про стягнення з відповідача на користь позивача боргу одночасно з визначенням в іноземній валюті та в еквіваленті у гривнях.

Відповідно до чинного законодавства України гривня має статус універсального платіжного засобу, який без обмежень приймається на всій території України, однак обіг іноземної валюти обумовлений вимогами спеціального законодавства України.

Згідно зі статтею 524 ЦК України зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України – гривні. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті.

Відповідно до статті 533 ЦК України грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях.

Якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Аналіз наведених правових норм свідчить про те, що гривня як національна валюта є єдиним законним платіжним засобом на території України. Сторони, якими можуть бути як резиденти, так і нерезиденти, які перебувають на території України, у разі укладення цивільно-правових угод, які виконуються на території України, можуть визначити в грошовому зобов'язанні грошовий еквівалент в іноземній валюті.

Як вбачається заборони на виконання грошового зобов'язання в іноземній валюті, у якій його зазначено у договорі, чинне законодавство не містить.

Отже, у разі отримання у позику іноземної валюти позичальник зобов'язаний, якщо інше не передбачене законом чи договором, повернути позикодавцеві таку саму суму коштів (суму позики), тобто таку саму суму коштів у іноземній валюті, яка отримана у позику.

Тому укладення правочинів, і виконання договірних зобов'язань в іноземній валюті, зокрема позики, не суперечить чинному законодавству.

Суд має право ухвалити рішення про стягнення грошової суми в іноземній валюті. При цьому з огляду на положення частини першої статті 1046, першої статті 1049 ЦК України належним виконанням зобов'язання з боку позичальника є повернення коштів у строки, у розмірі та саме у тій валюті, яка визначена договором позики, а не в усіх випадках та безумовно в національній валюті України.

Зазначення судом у своєму рішенні двох грошових сум, які необхідно стягнути з боржника, вносить двозначність до розуміння суті обов'язку боржника, який може бути виконаний примусово. У разі зазначення у судовому рішенні про стягнення суми коштів в іноземній валюті з визначенням еквівалента такої суми у гривнях стягувачеві має бути перерахована вказана у резолютивній частині судового рішення сума в іноземній валюті, а не її еквівалент у гривнях.

Щодо позовних вимог про стягнення процентів за користування кредитною лінією

Відповідно до статті 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. Якщо договором не встановлений розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

У разі відсутності іншої домовленості сторін проценти виплачуються щомісяця до дня повернення позики.

При цьому згідно з висновками ВП ВС, викладеними у пункті 53 постанови від 28.03.2018 у справі № 444/9519/12 з подібними правовідносинами щодо застосування абзацу другою частини першої статті 1048 ЦК України, положення зазначеної норми про щомісячну виплату процентів до дня повернення позики у разі відсутності іншої домовленості сторін можуть бути застосовані лише у межах погодженого сторонами строку кредитування.

ОП КГС ВС зазначила, що пред'явлення кредитором вимоги про дострокове виконання зобов'язань за кредитним договором фактично змінює порядок, умови і строк дії кредитного договору. На час звернення кредитора з такою достроковою вимогою до позичальника в порядку частини другої статті 1050 ЦК України вважається, що строк виконання кредитного договору в повному обсязі є таким, що настав. При цьому в разі пред'явлення до позичальника вимоги в порядку частини другої статті 1050 ЦК України право кредитора нараховувати передбачені кредитним договором проценти за користування кредитом припиняється. Кредитор втрачає право нараховувати проценти після настання терміну повернення, який зазначений ним у відповідному повідомленні/претензії на адресу боржника, оскільки такими діями кредитор на власний розсуд змінив умови виконання основного зобов'язання з повернення кредиту та сплати процентів за користування кредитом, змінив порядок і строк його виконання, припинив подальше кредитування позичальника, змінив строк дії кредитної лінії та термін повернення кредиту.

Цивільне законодавство передбачає як випадки, коли боржник правомірно користується наданими йому коштами та має право не сплачувати кредитору свій борг протягом певного узгодженого часу, так і випадки, коли боржник повинен сплатити борг кредитору, однак не сплачує коштів, користуючись ними протягом певного строку неправомірно.

Проценти, що стягуються за прострочення виконання грошового зобов'язання за частиною другою статті 625 ЦК України, є спеціальним видом відповідальності за таке порушення зобов'язання. На відміну від процентів, які є звичайною платою за користування грошима, зокрема за договором позики, до них застосовуються загальні норми про цивільно-правову відповідальність.

Оскільки поведінка боржника не може бути одночасно правомірною та неправомірною, то регулятивна норма частини першої статті 1048 ЦК України і охоронна норма частини другої статті 625 цього Кодексу не можуть застосовуватися одночасно. Тому за період до прострочення підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору

та частини першої статті 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення стягуються річні проценти відповідно до частини другої статті 625 ЦК України як грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання, тобто як міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Отже, у спірних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечені частиною другою статті 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

Однак висновки судів попередніх інстанцій в частині позовних вимог про стягнення щодо процентів за користування кредитом не відповідають зазначеним висновкам ВС.

Крім того, ОП КГС ВС зауважила, що положення частини другої статті 625 ЦК України щодо сплати боргу з урахування встановленого індексу інфляції поширюються лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, визначеного у гривнях, оскільки індексації внаслідок знецінення підлягає лише грошова одиниця України – гривня, іноземна валюта індексації не підлягає. Отже, можливість нарахування інфляційних втрат на суму простроченого грошового зобов'язання (у цьому випадку – на суму заборгованості за кредитом), визначеного в іноземній валюті, виключається.

Щодо зустрічних вимог про внесення змін до кредитного договору

ОП КГС ВС погодилася з підставами, визначеними судами попередніх інстанцій про відмову у задоволенні зустрічного позову, зокрема, вона зазначила, що зміна політичної, економічної ситуації в країні, коливання курсу іноземної валюти стосовно національної валюти України є комерційними ризиками сторін договору, а не істотною зміною обставин у розумінні частини першої статті 652 ЦК України і не можуть бути підставами для зміни кредитного договору. Позивач за зустрічним позовом не довів наявності одночасно усіх чотирьох умов для зміни спірного кредитного договору за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони, визначених частиною другою статті 652 ЦК України, а також не довів наявності виняткових випадків, передбачених частиною четвертою статті 652 ЦК України, за яких можлива зміна умов договору за рішенням суду.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС скасовано рішення першої та апеляційної інстанцій в частині позовних вимог про стягнення процентів за користування кредитною лінією, пені за прострочення сплати загальної заборгованості за кредитною лінією та за прострочення сплати процентів за користування кредитною лінією; в частині позовних вимог про стягнення процентів за користування кредитною лінією, пені за прострочення сплати загальної заборгованості за кредитною лінією та за прострочення сплати процентів за користування кредитною лінією передати на новий розгляд. У решті судові рішення залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.09.2020 у справі № 916/4693/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91973219>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень 2020 року / упоряд. суддя-секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 40 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua